

**Odnaka honorowa Rzecznika Praw Obywatelskich
„Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka” dla Pani Profesor Eleonory Zielińskiej**

LAUDACJA

dr Sylwia Spurek, Zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku, Panie i Panowie Profesorowie, Szanowni Państwo!

Mam wyjątkowy zaszczyt wygłosić laudację z okazji przyznania Pani Profesor Eleonorze Zielińskiej Odznaki honorowej Rzecznika Praw Obywatelskich „Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka”.

Szanowni Państwo! Czym jest Odznaka honorowa Rzecznika Praw Obywatelskich „Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka”? Odznaka została ustanowiona rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2 listopada 2009 r. Jej dotychczasowi laureaci i laureatki to osoby szczególnie zasłużone w dziedzinie ochrony praw człowieka. Nie ma jednak wśród nich osób, które specjalną uwagę przywiązywałyby do praw człowieka kobiet. Sam zresztą koncept praw człowieka kobiet jest stosunkowo młody. To pojęcie pojawiło się dopiero w latach 90-tych.

Przypomnę, że od 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich jest tzw. organem równościowym i stoi na straży realizacji zasady równego traktowania, w tym ze względu na płeć. Dzisiaj po raz pierwszy odznaka honorowa zostanie wręczona przez Rzecznika Praw Obywatelskich osobie zasłużonej w dziedzinie praw człowieka kobiet.

Szanowni Państwo!

Profesor Eleonora Zielińska to prawniczka, profesorka nauk prawnych, adwokatka, działaczka społeczna, sędzia Trybunału Stanu w latach 2004-2005 i 2011-2015. Twórczyni Kliniki Prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, w której bezpłatną pomoc prawną otrzymują osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej. W obszarze równego traktowania zajmuje się problematyką przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć oraz prawnymi aspektami zasady równego traktowania w różnych dziedzinach życia społecznego, prawami reprodukcyjnymi kobiet oraz przemocą wobec kobiet.

W swoich publikacjach naukowych Profesor Eleonora Zielińska wyjaśnia, na czym polega międzynarodowy standard ochrony przed dyskryminacją i przemocą ze względu na płeć. Przygotowuje liczne raporty na temat dyskryminacji – prawnej i faktycznej – kobiet i mężczyzn oraz prezentuje je na forum międzynarodowym. W publicznym dyskursie konsekwentnie zwraca uwagę na konieczność szczególnego respektowania zasady równego traktowania ze względu na płeć przez przedstawicieli władzy publicznej. Od lat uwzględnia perspektywę praw człowieka i dyskryminacji ze względu na płeć we wszystkich swoich pracach, w tym dotyczących prawa medycznego – klauzuli sumienia lekarzy, ich obowiązków oraz praw pacjenta. Pani Profesor zawsze podkreśla, że prawa reprodukcyjne kobiet oznaczają prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego oraz prawo do autonomii, co szczególnie dzisiaj jest tak bardzo aktualne. Profesor Eleonora Zielińska konsekwentnie, od lat wyodrębnia przemoc ze względu na płeć jako osobną kategorię badawczą. Podkreśla, że ma to wpływ na bardziej skuteczne zwalczanie tego zjawiska. Jako prawniczka, profesorka, adwokatka, w swojej pracy naukowej i społecznej zawsze walczy ze stereotypami dotyczącymi przemocy wobec kobiet.

Szanowni Państwo!

Jak wszyscy doskonale wiemy o wielu tych kwestiach Pani Profesor napisała, zanim znalazły one odzwierciedlenie w rządowych politykach, programach czy w końcu w regulacjach prawnych. Można z pełnym przekonaniem powiedzieć, że Pani Profesor jest prawniczą i prawnoczuwającą wizjonerką. Wiele problemów, na które wskazywała dziesięć, dwadzieścia czy nawet trzydzieści lat temu, pozostaje aktualnych w 2016 r. Dotyczy to obszaru równego traktowania kobiet i mężczyzn, praw reprodukcyjnych kobiet i przemocy ze względu na płeć. Szkoda, że nie wszyscy słuchali wówczas Pani Profesor.

Szanowni Państwo!

W tym miejscu oddajmy głos samej laureatce. Wybrałam kilka cytatów z jej publikacji, które doskonale oddają politykę państwa w zakresie praw kobiet i pokazują poglądy Pani Profesor na temat praw człowieka kobiet.

W 2002 r. odnosząc się do akcesji Polski do Unii Europejskiej Pani Profesor powiedziała:
Problemy dotyczące równości płci były nisko usytuowane w hierarchii ważności spraw polityki (...) Rządu RP w ogóle (...). W związku z założeniami prowadzonej polityki rodzinnej problemy w zatrudnieniu zaczęto rozwiązywać poprzez eliminację kobiet z rynku pracy (...).

Poważne zarzuty można postawić również sposobowi prowadzenia przez Rząd RP polityki informacyjnej w zakresie równości kobiet i mężczyzn¹.

Również w 2002 r., podsumowując 10 lat członkostwa Polski w Radzie Europy, stwierdziła: *[w] ostatniej dekadzie w Polsce, w związku z częstymi zmianami rządu, trudno mówić o „marszu ku rzeczywistemu równouprawnieniu”, czyli o świadomej i konsekwentnej polityce zmierzającej do osiągnięcia faktycznej równości kobiet i mężczyzn oraz eliminacji dyskryminacji ze względu na płeć. Proces ten raczej można porównać do falowania, a jego przebieg oraz dynamikę najlepiej oddaje rosyjskie powiedzenie „dwa kroki w przód, trzy do tyłu”².*

Cała Pani Profesor.

W komentarzu do ratyfikowanej w końcu przez Polskę Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej podkreśliła:

Największą bolączką obecnego etapu walki z przemocą ze względu na płeć jest to, że zmianom prawnym nie towarzyszy równolegle wzrost poziomu wiedzy na temat specyfiki zjawiska przemocy wobec kobiet, a także wzrost świadomości społecznej co do szkodliwości tego zjawiska.

Jest sytuacją wyjątkowo niebezpieczną, gdy stereotypem posługują się organy państwowe – istnieje wówczas ryzyko, że to, co dotychczas było wyłącznie nieuprawnionym poglądem, stanie się problemem strukturalnym. To stereotypowe myślenie organów stosujących prawo oraz nieuznawanie faktu, że przemoc wobec kobiet stanowi dyskryminację ze względu na płeć, prowadzi np. do nierównego traktowania ofiar przemocy ze względu na płeć w porównaniu z ofiarami innych przestępstw kryminalnych³.

Szanowni Państwo!

Cytaty te obrazują, jak wolno przebiega proces zmian polskiego ustawodawstwa i pozanormatywnych polityk państwa w obszarze praw człowieka kobiet, a także – jak wiele

---

¹ *Równość szans kobiet i mężczyzn w zatrudnieniu i ubezpieczeniach społecznych (w:) Program Monitoringu Akcesji do Unii Europejskiej (UE): Równość szans kobiet i mężczyzn. Doświadczenie krajów kandydujących i wyzwania związane z akcesją do Unii Europejskiej. Raporty krajowe – Polska, red. merytor. D. Baraniewska, Warszawa 2002.*

² *Standardy Rady Europy w dziedzinie równości kobiet i mężczyzn oraz ich wpływu na polską politykę równościową i regulacje prawne (w:) Polska w Radzie Europy. 10 lat członkostwa – wybrane zagadnienia, red. H. Machińska, Warszawa 2002.*

³ *Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, red. nauk. E. Bieńkowska, L. Mazowiecka, Warszawa 2016.*

pozostało jeszcze do zrobienia. Współczesne, dzisiejsze zdarzenia polityczne pokazują, że problemem nie jest brak wyraźnego progresu. Istnieje wręcz ryzyko regresu w obszarze praw człowieka kobiet. Do tej sytuacji idealnie pasuje zacytowana już wypowiedź Pani Profesor: „dwa kroki w przód, trzy do tyłu”.

Szanowni Państwo!

Chcę jeszcze raz podkreślić, że wygłoszenie tej laudacji jest dla mnie zaszczytem i przyjemnością. Dla mnie i dla wielu osób na tej sali Pani Profesor Eleonora Zielińska jest szczególnie ważną osobą. 15 lat temu zaczęła się moja przygoda w obszarze prawnego i legislacyjnego działania na rzecz praw człowieka. Ta przygoda była możliwa dzięki czterem szczególnie kobietom: Pani Premier Izabeli Jarudze-Nowackiej, Pani Minister, Profesor Magdalenie Środzie, Pani Profesor Małgorzacie Fuszarze i właśnie dzięki Pani Profesor Eleonorze Zielińskiej.